

Πανδημία, Δημοκρατία, Δικαιώματα

Ακρίτας Καϊδατζής (Α.Π.Θ.)

Ηβη-Αγγελική Μαυρομούστακου (Παν. Κρήτης)

Αλέξανδρος Κεσσόπουλος (Παν. Κρήτης)

Η υγειονομική κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία του Covid-19 βρήκε απροετοίμαστες τις κυβερνήσεις. Για την αντιμετώπισή της χρειάστηκε να ληφθούν έκτακτα μέτρα. Μέτρα πρωτοφανή, από δύο τουλάχιστον απόψεις. Πρώτον, χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας (δεν γνωρίζουμε πόσο αναγκαία και πόσο αποτελεσματικά είναι) και ενέχουν μεγάλο βαθμό πειραματισμού (μέτρα που αλλάζουν και ξαναλλάζουν διαρκώς, ανάλογα με την εξέλιξη της πανδημίας). Δεύτερον, συνεπάγονται πρωτοφανείς σε ένταση (όσον αφορά την οξύτητά τους) και έκταση (όσον αφορά τα θιγόμενα πρόσωπα) περιορισμούς θεμελιωδών δικαιωμάτων. Όλοι, λιγότερο ή περισσότερο, υποστήκαμε περιορισμούς σε δικαιώματά μας, και μάλιστα τόσο έντονους ώστε να ανατρέπουν τη σχέση κανόνα-εξαίρεσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η ελεύθερη κυκλοφορία έγινε η εξαίρεση, ενώ κανόνας έγινε η καταρχήν απαγόρευση κυκλοφορίας. Από την άλλη, δεν περιορίστηκαν όλα τα δικαιώματα (ούτε τα δικαιώματα όλων) με την ίδια ένταση: οι κοινωνικά και οικονομικά πιο αδύναμοι επωμίστηκαν αναλογικά πολύ μεγαλύτερο βάρος.

Παρά τις αποκλίσεις μεταξύ των κρατών, ο τρόπος με τον οποίον οι κυβερνήσεις διαχειρίστηκαν την πανδημία χαρακτηρίζεται από ορισμένους κοινούς τύπους ή γενικότερες τάσεις. Αυτές είναι οι εξής: Πρώτον, ενίσχυση της κυβέρνησης έναντι της βουλής, και γενικότερα της εκτελεστικής έναντι της νομοθετικής εξουσίας. Δεύτερον, προβάδισμα της κρατικής παρέμβασης έναντι της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της αγοράς. Τρίτον, υπερίσχυση των δημόσιων σκοπών (ιδίως της δημόσιας υγείας) έναντι των δικαιωμάτων των ατόμων. Τέταρτον, προβάδισμα της κρατικής διαχείρισης έναντι της διαχείρισης από διεθνείς ή υπερεθνικούς οργανισμούς. Μετά από δεκαετίες επικράτησης του νεοφιλελεύθερου μοντέλου (λιγότερο κράτος), το

κράτος φαίνεται να επανέρχεται. Επανέρχεται όμως όχι τόσο ως κοινωνικό, παροχικό και εγγυητικό κράτος όσο μάλλον ως αστυνομικό κράτος καταστολής.

Οι συνέπειες που οι εξελίξεις αυτές έχουν στη λειτουργία του πολιτεύματος είναι ήδη εμφανείς, παρότι η κατάληξή τους είναι ακόμη άδηλη. Λιγότερη διαφάνεια στην άσκηση εξουσίας. Λιγότερη διαβούλευση και δημοκρατική συμμετοχή. Μετάθεση της ευθύνης για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων (αλλά και εργαλειοποίησή τους) στους επιστήμονες, τους «ειδικούς» ή «τεχνοκράτες».